

Lieta C-287/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 3. maijs

Iesniedzējtiesa:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 24. marts

Prasītājas:

YQ

RJ

Atbildētāja:

Getin Noble Bank S.A.

Pamattiesvedības priekšmets

Kredītlīguma atzīšana par spēkā neesošu, pamatojoties uz negodīgiem līguma noteikumiem, un naudas summas piespriešana

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un tiesiskais pamats

Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV ES L 1993.95.29) 6. panta 1. punkta un 7. panta 1. punkta interpretācija; LESD 267. pants

Prejudiciālais jautājums

Vai, ņemot vērā efektivitātes un samērīguma principus, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam ir pretrunā tāda valsts tiesību interpretācija un valsts judikatūra, saskaņā ar kuru valsts tiesa – it īpaši ņemot vērā patērētāja

pienākumus norēķināties ar pārdevēju vai piegādātāju, vai pārdevēja vai piegādātāja labo finansiālo stāvokli – var neapmierināt patērētāja lūgumu tiesai noteikt pagaidu pasākumu (prasības nodrošinājumu), ar kuru uz tiesvedības laiku tiek apturēta tāda līguma izpilde, kas, iespējams, tiks atzīts par spēkā neesošu, jo no līguma tiks izsvītroti negodīgi līguma noteikumi?

Atbilstošās Kopienas tiesību normas

Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts, 7. panta 1. punkts

Tiesas rīkojums, 2016. gada 26. oktobris, *Ismael Fernandez Oliva*, apvienotās lietas no C-568/14 līdz C-570/14, EU:C:2016:828

Atbilstošās valsts tiesību normas

Ustawa z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny [1964. gada 23. aprīļa Civilkodeksa likuma] (2020. gada *Dziennik Ustaw*, 1740. poz.), [turpmāk] tekstā – “Civilkodekss”, 385.¹ pants:

- § 1. Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav individuāli saskaņoti, patērētājam nav saistoši, ja tie viņa tiesības un pienākumus nosaka pretēji labiem tikumiem, acīmredzami neievērojot viņa intereses (negodīgi noteikumi). Tas neattiecas uz noteikumiem, kuros ir noteikti pušu pamatpienākumi, tostarp cena vai atlīdzība, ja tie ir formulēti nepārprotami.
- § 2. Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs.
- § 3. Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav individuāli saskaņoti, ir tie līguma noteikumi, kuru saturu patērētājs nav varējis konkrēti ietekmēt. Runa ir īpaši par līguma noteikumiem, kas pārņemti no standarta līguma, ko līgumslēdzējs ir piedāvājis patērētājam.
- § 4. Pienākums pierādīt, ka noteikums ir individuāli saskaņots, ir tai pusei, kura uz to atsaucas.

Civilkodeksa 405. pants

Tam, kurš bez tiesiska pamata uz citas personas rēķina ir guvis materiālu labumu, ir pienākums atdot labumu natūrā, bet, ja tas nav iespējams, atmaksāt tā vērtību.

Civilkodeksa 410. pants

- § 1. Iepriekšējos pantus piemēro it īpaši attiecībā uz nepamatotu saistības izpildi.

§ 2. Saistība ir nepamatoti izpildīta, ja tam, kas to izpildīja, vispār nebija pienākuma to izpildīt vai nebija tāda pienākuma attiecībā uz personu, kura saņēma izpildījumu, vai saistības izpildes pamats vairs nepastāv, nav sasniegts paredzētais saistības mērķis, vai tiesiska darbība, kas uzliek pienākumu izpildīt saistību, bija spēkā neesoša un nav kļuvusi spēkā esoša pēc saistības izpildes.

Ustawa z 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego [1964. gada 17. novembra Civilprocesa kodeksa likuma] (2021. gada *Dziennik Ustaw*, 1805. poz.), turpmāk tekstā – “Civilprocesa kodekss”, 189. pants:

Prasītājs var lūgt tiesu noteikt tiesisko attiecību vai tiesību esamību vai neesamību, ja tas ir tā interesēs.

Civilprocesa kodeksa 730.¹ pants:

§ 1. Nodrošinājumu var lūgt ikviena puse vai procesa dalībnieks, ja tas ir pamatojis prasījumu vai prasību un interesi celt prasību par nodrošinājuma piemērošanu.

§ 2. Interese celt prasību par nodrošinājuma piemērošanu pastāv tad, ja nodrošinājuma neesamība kavēs vai būtiski apgrūtinās lietā pieņemtā tiesas nolēmuma izpildi, vai citādi kavēs vai būtiski apgrūtinās tiesvedības mērķa sasniegšanu lietā.

§ 2(1). Interese celt prasību par nodrošinājuma piemērošanu tiek uzskatīta par pamatotu, ja puse, kas lūdz nodrošinājumu, ir prasītājs, kurš ceļ prasību par samaksu par komercdarījumu *ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych* [2013. gada 8. marta Likuma par pārmērīgu maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos] izpratnē, ja darījuma vērtība nepārsniedz 75 000 PLN, prasītā summa nav tikusi samaksāta, un ir pagājuši vismaz trīs mēneši kopš dienas, kad attiecīgā summa bija jāsamaksā.

§ 3. Izvēloties nodrošinājuma veidu, tiesa ņem vērā pušu vai procesa dalībnieku intereses tā, lai nodrošinātu prasītājam pienācīgu tiesisku aizsardzību, neapgrūtinot parādnieku vairāk nekā nepieciešams.

Civilprocesa kodeksa 731. pants

Nodrošinājums nav paredzēts prasības apmierināšanai, ja vien likumā nav noteikts citādi.

Civilprocesa kodeksa 755. pants

§ 1. Ja nodrošinājuma priekšmets nav naudas prasījums, tiesa nosaka nodrošinājumu tādā veidā, kādu tā uzskata par piemērotu konkrētajiem

apstākļiem, neizslēdzot veidus, kas paredzēti naudas prasījumu nodrošināšanai. Jo īpaši tiesa var:

- 1) noteikt pušu vai procesa dalībnieku tiesības un pienākumus uz tiesvedības laiku;
- 2) uzlikt aizliegumu atsavināt tiesvedībā izskatāmos priekšmetus vai tiesības;
- 3) apturēt piespiedu izpildi vai citu procedūru, kuras mērķis ir izpildīt spriedumu;
- 4) noteikt veidu, kādā ir izpildāma aizgādība pār nepilngadīgiem bērniem un saskarsme ar bērnu;
- 5) noteikt pienākumu ierakstīt attiecīgu brīdinājumu zemesgrāmatā vai attiecīgajā reģistrā.

§ 2. Lietās par individuālu personisku tiesību aizsardzību nodrošinājumu – publicēšanas aizliegumu var noteikt tikai tad, ja tas nav pretrunā svarīgām sabiedrības interesēm. Nosakot nodrošinājumu, tiesa nosaka aizlieguma ilgumu, kas nedrīkst būt ilgāks par vienu gadu. Ja tiesvedība vēl nav pabeigta, prasītājs pirms termiņa, uz kuru ir noteikts publicēšanas aizliegums, beigām var pieprasīt papildu nodrošinājumu; tiek piemēroti pirmā un otrā teikuma noteikumi. Ja prasītājs ir pieprasījis papildu nodrošinājumu, publicēšanas aizliegums paliek spēkā, līdz tiek pieņemts galīgs nolēmums.

§ 2(1). 731. panta noteikumus nepiemēro, ja nodrošinājums ir nepieciešams, lai novērstu zaudējumu draudus vai citas nelabvēlīgas sekas prasītājam.

§ 3. Tiesa slēgtā sēdē izsniedz atbildētājam pieņemto lēmumu, kurā tā uzdod viņam veikt kādu darbību, atturēties no tās, vai netraucēt prasītāja darbību. Tas neattiecas uz lēmumiem, ar kuriem uzdod izdot lietas, kas ir parādnieka turējumā.

Īss pamatlītas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 2008. gadā *Y.Q.* un *R.J.* noslēdza CHF valūtā indeksētu hipotekārā kredīta līgumu ar atbildētāju *Getin Noble Bank S.A.* par summu 643 395,63 PLN, saskaņā ar kuru kredīta pamatsumma tika konvertēta CHF valūtā pēc bankas noteiktā pirkšanas kursa, savukārt ikmēneša maksājumi, kas aprēķināti CHF valūtā, tika atmaksāti pēc pārdošanas kursa, ko arī noteica banka. Prasītājam tika sniegta informācija par procentu likmju un valūtas maiņas kursa svārstību ietekmi tabulas veidā, kurā tika salīdzināti kredīta ikmēneša maksājumi, pieņemot, ka kredīta summa ir par 20 % lielāka, un valūtas maiņas kurss ir pieaudzis par 15,6 % (kas atbilst starpībai starp augstāko un zemāko valūtas maiņas kursu pēdējā gada laikā).

- 2 Prasības pieteikumā prasītājas lūdza atzīt iepriekš minēto līgumu par spēkā neesošu un piespriest summu 375 042,34 PLN apmērā, kā arī likumiskos nokavējuma procentus un tiesāšanās izdevumus. Tāpat prasītājas ir izvirzījušas pakārtotu prasību, kas pamatojas uz pieņēmumu, ka pārrēķināšanas noteikumi ir negodīgi un līgums var turpināt pastāvēt pēc negodīgo noteikumu izsvītrošanas. Tās arī lūdza noteikt prasības par līguma spēkā neesamības atzīšanu nodrošinājumu un noteikt procesa dalībnieku tiesības un pienākumus uz tiesvedības laiku, apturot pienākumu maksāt kredītlīgumā paredzētos ikmēneša maksājumus līdz tiesvedības galīgai pabeigšanai (a), aizliedzot atbildētājam iesniegt paziņojumu par līguma izbeigšanu (b), kā arī aizliedzot atbildētājam iesniegt *Biuro Informacji Gospodarczej* [Kredītinformācijas aģentūrā] ziņas par to, ka prasītājas nav veikušas kredīta ikmēneša maksājumus, līdz tiesvedības pabeigšanai.
- 3 Atbildētāja banka savā atbildē uz prasības pieteikumu lūdza noraidīt prasību, izvirzot formālus iebildumus, kā arī noliedza, ka līguma noteikumi būtu negodīgi. Tā iesniedza dokumentus, lai apstiprinātu šo noteikumu likumību, un apstrīdēja prasītāju kā patērētāju statusu. Turklāt tā apgalvoja, ka bankai ir tiesības pieprasīt visa izmaksātā kapitāla atmaksu un atlīdzību par šī kapitāla izmantošanu. Attiecībā uz nodrošinājuma pieteikumu atbildētāja norādīja, ka prasītāju prasība nav pamatota un tai ir iestājies noilgums.
- 4 Par *Sąd Okręgowy w Warszawie* [Varšavas apgabaltiesas] (pirmās instances tiesas) nolēmumu, ar kuru tika noraidīta iepriekš minētā prasība, prasītājas iesniedza apelācijas sūdzību, pieprasot prasību apmierināt pilnībā.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 5 Pirmajā instancē prasītājas apgalvoja, ka kredītlīgumā bija ietverti negodīgi noteikumi par kredīta summas indeksāciju ārvalstu valūtā un prasītāja summa ir prasītāju veikto maksājumu summa, kas ir atbildētāja nepamatoti iekasēta summa. Savā apelācijas sūdzībā par pirmās instances tiesas lēmumu tās norādīja, ka tām ir interese celt prasību par nodrošinājuma noteikšanu, jo ar katru atmaksu palielinās summa, kas tām ir jāsaņem no atbildētājas bankas. Attiecībā uz nodrošinājuma pieteikumu atbildētāja norādīja, ka prasītāju prasība nav pamatota un tai ir iestājies noilgums. Tāpat tā iesniedza dokumentus, kas apliecina tās labo finansiālo stāvokli.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 6 Lai atbildētu uz uzdoto prejudiciālo jautājumu, iesniedzējtiesa, pamatojoties uz valsts tiesību normām, pieņēma, ka sekas tam, ka līgumā ir ietverti negodīgi līguma noteikumi, ar kuriem patērētājam cita starpā tiek uzlikts valūtas maiņas risks, ir tādas, ka līgums nevar turpināt pastāvēt pilnībā un tād ir spēkā neesošs (Civilkodeksa 385.¹ pants), kā arī katrai no spēkā neesoša līguma pusēm ir tiesības prasīt veikto maksājumu atmaksu (Civilkodeksa 410. pants).

- 7 Tiesvedība pamatlietā tiek veikta nodrošinājuma tiesvedības ietvaros, kurā tiesa lemj par nodrošinājuma pasākumiem, pamatojoties uz lietas dalībnieku apgalvojumiem. Iesniedzējtiesa par pamatotu ir atzinusi to, ka prasītāju kā patērētāju noslēgtā līguma atsevišķi noteikumi ir negodīgi, jo tie uzliek patērētājiem valūtas kursa risku un ļauj bankai pēc saviem ieskatiem noteikt valūtas kursa starpību (tie ir līdzīgi tiem līguma noteikumiem, kas tika izskatīti lietā C-260/18), prasītājas, izpildot līgumu, samaksāja atbildētājai bankai aptuveni 59 % no izsniegtās kredīta summas, un pušu noslēgtie līguma papildinājumi neatjauno negodīgo noteikumu efektivitāti.
- 8 Civilkodeksa 385.¹ pants, ar ko Polijas tiesībās ir transponēta Direktīva 93/13, ir jāinterpretē tā, lai nodrošinātu šīs direktīvas mērķu iespējami efektīvu sasniegšanu. Tiesa ir jau norādījusi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un tādējādi tam nevar būt nekādas ietekmes attiecībā uz patērētāju. Līdz ar to tiesas konstatējuma par šāda noteikuma negodīgumu sekām principā būtu jābūt tāda patērētāja tiesiskā un faktiskā stāvokļa atjaunošanai, kāds tam būtu bijis, ja šis noteikuma nebūtu bijis. Valsts tiesas pienākums nepiemērot negodīgu līguma noteikumu, ar kuru tiek noteikts pienākums maksāt summas, kas izrādījušās nepamatotas, principā ietver atbilstošas ar atlīdzināšanu saistītas sekas attiecībā uz šīm pašām summām. (skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Francisco Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, ECLI:EU:C:2016:980, 61., 62. punkts). Prasība interpretēt atbilstoši Savienības tiesībām attiecas arī uz valsts procesuālajiem noteikumiem (skat. spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito SA*, C-618/10, ECLI:EU:C:2012:349, 53.–57. punkts).
- 9 Tiesa vairākkārt ir izteikusi vispārīgus apgalvojumus par nepieciešamību nodrošināt valsts tiesām iespēju piemērot pagaidu pasākumu, lai nodrošinātu to tiesas nolēmumu pilnīgu efektivitāti, kas attiecas uz Savienības tiesību aktos paredzēto tiesību aizsardzību (skat. spriedumu, 1990. gada 19. jūnijs, *Factortame*, C-213/89, EU:C:1990:257, 21. punkts; 2001. gada 11. janvāris, *Siples*, C-226/99, EU:C:2001:14, 19. punkts; 2007. gada 13. marts, *Unibet*, C-432/05, 67. punkts). Pamatojoties uz Direktīvu 93/13, Tiesa jau ir lēmusi par pagaidu pasākuma nodrošināšanas nepieciešamību, it īpaši tad, ja izpilde tiek veikta attiecībā uz īpašumu, kurā dzīvo patērētājs (skat. spriedumu, 2014. gada 10. septembris, *Kusionova*, C-34/13, EU:C:2014:2189, 66. punkts; 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 59. punkts).
- 10 Tomēr pagaidu pasākumi ir būtiski ne tikai attiecībā uz izpildes apturēšanu pret patērētājiem, bet arī gadījumos, kad patērētāji vēršas tiesā, lūdzot atzīt konkrētus līguma noteikumus par spēkā neesošiem (skat. rīkojumu, 2016. gada 26. oktobris, *Ismael Fernandez Oliva*, apvienotās lietas no C-568/14 līdz C-570/14, EU:C:2016:828). Tiesa ir arī norādījusi, ka valsts tiesiskais regulējums, kas liedz tiesai apturēt izpildes procesu, kamēr tiek izskatīti patērētāja apgalvojumi par līguma negodīgumu, nav saderīgs ar iepriekš minētās direktīvas noteikumiem (skat. spriedumu, 2019. gada 26. jūnijs, *Kuhar*, C-407/18, EU:C:1990:257).

- 11 Tādējādi Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā valsts tiesai ir noteikts pienākums piemērot atbilstošu pagaidu pasākumu – arī pēc savas ierosmes –, ja šāda pasākuma piemērošana ir nepieciešama, lai nodrošinātu to, ka turpmākais nolēmums par negodīgiem līguma noteikumiem ir pilnībā efektīvs.
- 12 Tomēr valsts judikatūrā reti tiek apmierināti patērētāju pieteikumi par šāda nodrošinājuma piemērošanu. Daļa valsts tiesu uzskata, ka prasība par fakta konstatēšanu (Civilprocesa kodeksa 189. pants) nav izpildāma piespiedu izpildes ceļā, un tās mērķis ir tikai oficiāli apstiprināt līguma noteikumu negodīgumu vai līguma spēkā neesamību. Šāda interpretācija, šķiet, neņem vērā jautājumu par negodīga līguma noteikuma ar atlīdzināšanu saistītās sekas. Cita nostāja pamatojas uz Civilprocesa kodeksa 731. pantu, saskaņā ar kuru nodrošinājuma mērķis nedrīkst būt prasījuma apmierināšana. Trešais viedoklis attiecas uz patērētāja interesi celt prasību par nodrošinājuma piemērošanu (Civilprocesa kodeksa 730.¹ panta 2. punkts) un pārmērīgu slogu parādniekam (atbildētājam) (Civilprocesa kodeksa 730.¹ panta 3. punkts). Atzīstot, ka abām spēkā neesoša kredītlīguma pusēm ir tiesības pieprasīt nepamatoti saņemtu maksājumu atmaksu, daļa no judikatūras vērš uzmanību uz to, ka patērētājam principā ir pienākums atmaksāt arī izmantoto kapitālu.
- 13 Ja kredītlīgums tiek atzīts par spēkā neesošu, jau sākotnējā tiesvedības stadijā ir nepieciešami atbilstoši pagaidu pasākumi (piemēram, no šī līguma izrietošo kapitāla un procentu maksājumu veikšanas pienākuma apturēšana uz tiesvedības laiku), lai nodrošinātu pilnu turpmākā sprieduma efektivitāti. Pretējā gadījumā tiktu apdraudēta ar atlīdzināšanu saistītu seku sasniegšana un līdz ar to arī Direktīvas 93/13 efektivitāte. Tomēr patērētāji, iesniedzot civilprasību pret banku par kredītlīguma atzīšanu par spēkā neesošu un atbilstošu summu piespriešanu, lai likvidētu šau spēkā neesošu līgumu, visbiežāk turpina maksāt kredīta ikmēneša maksājumus bankas pieprasītajā apmērā. Ņemot to vērā, jau šādas tiesvedības sākotnējā posmā ir nepieciešams nostiprināt (iesaldēt) pušu tiesisko un faktisko situāciju, jo, ja patērētāji turpinās maksāt ikmēneša maksājumus, spriedums, kas tiks pieņemts tiesvedības beigās, nebūs efektīvs. Pretējā gadījumā prasītājiem (patērētājiem) katru mēnesi (pēc katra ikmēneša maksājuma samaksas) būtu jāpapildina prasība, kas būtu ļoti apgrūtināta un paildzinātu tiesvedību.
- 14 Šādā situācijā patērētājs tiktu sodīts vairāk nekā pārdevējsvai piegādātājs, kas, pēc iesniedzējtiesas domām, apdraudētu Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta un 7. panta 1. punkta efektivitāti. Tā arī pilnībā neatjaunotu faktisko līdzsvaru starp pušu tiesībām un pienākumiem, jo tieši patērētājs (nevis pārdevējs vai piegādātājs), lai īstenotu savas tiesības, būtu spiests ieguldīt turpmākus finanšu un laika resursus, iniciējot nākamo tiesvedību.
- 15 Iesniedzējtiesas ieskatā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā un 7. panta 1. punktā, ņemot vērā efektivitātes principu un prasību atjaunot faktisku līdzsvaru starp pušu tiesībām un pienākumiem, ir prasīts, lai gadījumā, kad patērētājs ir cēlis prasību pret pārdevēju vai piegādātāju (banku), kuras mērķis ir konstatēt kredītlīguma noteikumu negodīgumu un līdz ar to arī līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kā arī

atgūt summas, ko patērētājs ir samaksājis, pamatojoties uz spēkā neesošu līgumu (atlīdzināšana), valsts tiesa veic visus nepieciešamos pasākumus (tostarp pagaidu pasākumus), lai nodrošinātu, ka šī tiesvedība galīgi regulēs tiesisko situāciju starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju. Šādas tiesvedības mērķim vajadzētu būt visu tiesisko seku, kas ir paredzētas Direktīvā 93/13, ja tiek konstatēts, ka līguma noteikums ir negodīgs, tostarp pilnīgu un galīgu ar atlīdzināšanu saistītu seku, nodrošināšana, patērētājam neceļot nākamo prasību.

- 16 Iesniedzējtiesa uzskata, ka šādam pagaidu pasākumam būtu jānostiprina lietas dalībnieku juridiskā un faktiskā situācija tiesvedības uzsākšanas brīdī, it īpaši uz tiesvedības laiku apturot pienākumu veikt pamatsummas un procentu maksājumus, kas izriet no kredītlīguma, kurā ir ietverti negodīgi līguma noteikumi.
- 17 Ņemot vērā iepriekš minēto, *Sąd Okręgowy w Warszawie* uz šādi uzdoto jautājumu ierosina atbildēt, ka valsts tiesību aktu interpretācija un valsts judikatūra tādos gadījumos kā pamatlietā nevar ļaut valsts tiesai neapmierināt patērētāja lūgumu piemērot pagaidu pasākumu, proti, līguma izpildes apturēšanu.